

AZKUE IL DA (G. B.)

(1864 - 1951)

Azkue ta Aberasturi'tar Pizkunde jauna il zaigu: Jainkoak zerua diola. Ibaizabal ertzean egurasten zebillela, Erro-sarioa eskuan, uretara erori ta ondoriotik il. Ezaguera gal-durik berriro bere baitarazi omen zuten, baña gutxiagore-kin ere iltzeko aiña urte ba-zitun, eun urbiltsuko gizonak. Azkue aundia langille gogorra zan. Utzi digun lana gogo-angarri izango da gure euskera daño.

Iztegi aundia gizon sail batek egiteko lana zan, Olabide zanak ziona: baña bakarrak egiña, lainkoak dakin aiña ne-kerekin. Berrogei ta amar urtez beitik euskeraz idatzi du-gunok, arenean ikasi dugu, ta Iztegi ortara iotzen dugu argitasun-zur.

Aldiz urrena ez izanik ere, aipa dezadan beste lan aundi bat: Euskalitzen eite edo Morfologia. Lenengoaren aizpa gazte bezala da, ta ori ere, zer-ikasi dabillan euskaldunak ez du eskutik utziko luzaroan. Antolatzen ari zala, an nin-tzan Bilbao'n. Zanaren albo-gelan niardun nik ere, ta alako batean, txilin-otsa nere izenarekin. Egñ-ala irakurten zidan zatika, gaiaren araura, eta bien artean zerbait eleta egiñik, iñoiz bere aburua aldatuz, andik irakorlara bialtzen zun. Euskal-aditzari buruz au esan zidan: «zuk eta linotipistak bederen irakurriko duzute.»

Euskal-kantu sorta ere lan bizkorra da; Bizkaia'ko Al-dundiak len sariz saristatua. Ainbeste eta ainbeste euskal

kantu eriotzear zeudenak, ez dira galduko, ta gure musikarieri argi-iturri izango zaizkie. Berak ere antolatu zitun bi opera «Urlo» ta «Ortzuri» ez gure musika oiñari zula. Ausaz geroa ez da aietaz asko mintzatuko astunegi baitira. Aurren-berri artan Azkue oso polliki asi zan «Vizcai'tik Bizkai'ra» deritzon zarzuelarekin; baña Alemani'ra ioan ezkeru, Wagner'ek burutik nasiazi zion.

Alperrik da Azkueren lan bakoitza bere izenez aipatzea, ta neke ere da oroimenara ekartzea. «Euskeltzale» ta «Ibaizabal» aldizkariak, ipui berri edo novela, artikulua eder asko, batez ere Euskeltzaindiaren «Euskera»-n. Aundienak aipatzeko, «Gipuzkera osotua» ta «Euskalerrriaren Yakintza» azken aldi ontan. Azkue iauna gai biltzaille izan dugu batez ere, azterzale bañon areago. Non da astia ere oinbestea gauza zearo aztartzeko? Alare ezin ukatu ontarako ere etzula doai galdurik. Or daukagu iztegi aundia. Spencer Dogson'ek egin zion «Euskal-izkinde»'aren euskera *vascuence* ez bañan *azkuence* zala. Ori entzunik, itz bakoitza zeintzu tokitan erabiltzen ziran zearo ipiñi zigun. Yakiña, Spencer'en «Kapanaga» naiz beste edozein euskal-liburutik Azkuenera osin beltza zegola tartean; baña gure aurretiko idazleek erri euskeraz bear aña baliatu etzirako. Lenbiziko euskera garbizale Azkue izan dugu, ez oso amorratu oietakoa. Aren tankera artu dugu eunetatik larogeita emezortzi idazle ondorekook.

«Euskalerrriaren Yakintza» irakurria zidan geiena, argitara baño len. Gauza oiek nik errian bizi izanak ziran arren, erdi loan neduzkan, eta ez nun uste alako ioan-etorri aundirik zutenik; bañan nere poemarako laguntasun izan zaizkida. Baita Barandiaran'en orriak ere. Azkuerenean irakurririk, Uitziko Pestaburu batez au esan nien mutilleri: «Naparroan erritan dantzaten dute «Kadira dantza», ola eta ola». «Bai emen ere» erantzun zidaten. Egizute bada nik «bost duro emango dizuet». «Ez diteke: ori iñaute-dantza da, tabernan dantzatzekoa». «Zuk, tabernan asi baño len emendik aldegin baitziñun, orregatik ez zenekin». Gero,

nere jaioterrian—Gipuzkoa'n dagola ere—eztaietan dantzaten zutela esan zidaten alki-dantza ori.

Nik ez nekin, ez bainintzan eztai batean ere gertatu. Uitziko «*Arri-kaxkarr*» esaten zioten Joxe Migel Arrizurietan, basoan gurean ari izan omen, eta bertakoeri ark erakutsi. Gizon onek Azkue zanari kantu ederrik eman zion.

Euskeraz ari geranok Azkue iaunari zor diogu geienik eta euskerak ere bai.

Azkue iauna gizon mardula zan gorputzez, apaiz eredia, biotz oneko gizona. Zortzi urtez egunero iardunarekin zerbait ezagutu nula iduri zait. Iende bearrarekin esku-zabala zan.

Langilleen artean askok zor zioten ogia edo ogibidea. Azkenean langille batek atera omen zun ibaira erori zanean.

Atsedean beza pakean gure Azkue aundiak. Gure oroimenetik ez da beñiera galduko aren izena euskera bizi daño. Ark atera du gaixoa bere zarpilletatik eta soñeko apaiñez iantzirik utzi.

ORIXE

PABLO ZAMARRIPA

(1877 - 1946)

Gaztetandik gure R. M. Azkue aztu eziñarekin *Euskalzale* aldizkarian lanean asi zan.

Geroztik euskel liburu aukeratuak ezkeñi zizkigun: *Gramática Vasca*, *Vocabulario*, *Manual del Vascófilo*, *Gora Begira*, *Zaparradak eta*, *Kili-Kili* eta abar.

Beraz ondo irabazi zun euskaltzain izendatua izatea; eta orobat Zeruan gertatuko al da apaiz bezela Errelijioaren alde bere bizitza osoa opa izan bait zun. Alabitz!

X.